

ГРОМАДСЬКО-КУЛЬТУРНА ТА ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ЗАКАРПАТТЯ У 1990-х рр.

У статті робиться спроба розкрити деякі аспекти політичної активності національних меншин Закарпаття у 90-х рр. XX ст. Політична ситуація наприкінці 1980-х рр. помітно вплинула на національні меншини УРСР, активізувала їхню політичну і громадську діяльність.

Встановлено, що політичне русинство було спричинене низкою соціально-економічних і політичних чинників, пов'язаних з прагненням закарпатської інтелігенції зупинити падіння життєвого рівня населення та нищення природних багатств краю.

Активізація громадсько-політичної діяльності національних меншин Закарпаття була викликана демократизацією українського суспільства після здобуття незалежності. Позитивним явищем процесів суверенізації України стало створення нових національно-культурних товариств національних меншин регіону. Проте політизація деяких громадсько-культурних товариств національних меншин тяжіла до сепаратизму, що в цілому негативно впливало на політичну ситуацію в регіоні, який є невід'ємною частиною Української держави.

Ключові слова: Закарпаття, угорська національна меншина, громадсько-політичні організації, русини.

Демократизація українського суспільства наприкінці 1980-х рр. помітно вплинула на національні меншини УРСР, активізувала їхню політичну, громадську діяльність. Помітну роль у громадсько-політичному житті Закарпаття відігравала угорська та русинська національні меншини. У статті зроблена спроба розкрити окремі прояви активності національних меншин Закарпаття у 90-х рр. XX ст. Національні меншини Закарпаття ставали предметом дослідження низки провідних українських науковців, серед яких слід виокремити В.А. Войналовича, Ю.А. Левенця, М.І. Панчука, О.Я. Калакуру, В.М. Котигоренка, О.О. Рафальського, Ю.О. Ніколайця, О.М. Майбороду, Н.І. Кочан, Н.Ю. Макаренко, Л.Л. Ковач та інших [1, с. 2].

За даними перепису 1989 р., в Україні проживало 163111 угорців (0,4 % від усього населення). Серед національних меншин угорці посідали 7 місце після росіян, євреїв, білорусів, молдован, болгар та поляків. Найбільш компактно угорці були розміщені в Закарпатській області (1557111 угорців, або 95,5 %), окрім цього, на Дніпропетровщині – 0,8 тис., у Донецькій і Харківській областях – до 0,7 тис., Львівській – 0,6 тис. чол. [2, арк. 114]. За переписом населення 1989 р. у Берегівському районі Закарпатської області, в УРСР проживало понад 80 тис. (73 %) представників угорської національності, які стали активними учасниками суспільно-політичного життя країни.

Вже наприкінці 1980-х рр. з ініціативи угорського населення виникло Товариство угорської культури Закарпаття (ТУКЗ) [3, арк. 155]. У березні 1989 р. ТУКЗ виступило з ініціативою створення на базі Берегівського району угорського автономного округу на основі ст. 79, 88 Конституції СРСР. Водночас активісти закликали районну Рад народних депутатів підтримати ініціативу, надати всебічну допомогу для всенародного районного обговорення і пропонували разом провести ці заходи, надаючи особливої уваги інтернаціональному вихованню при обговоренні даного питання [4, арк. 156].

Ще більше активізували свою діяльність угорці Закарпаття 4 березня 1990 р. під час виборів народних депутатів УРСР та депутатів місцевих Рад. Поряд з Народним Рухом України та Товариством української мови ім. Т.Г. Шевченка активно діяло Товариство угорської культури Закарпаття та інші організації національних меншин регіону [5, арк. 41]. Всього у голосуванні взяло участь 756 тис. 565 чоловік (19,01 %) [5, арк. 42]. Проте напередодні і в день виборів подекуди лунали заклики голосувати за членів НРУ, а у районах компактного проживання угорського населення – за кандидатів-угорців [5,

арк. 43]. Подальший розвиток незалежної України засвідчив, що представники угорської, румунської, словацької та інших національностей були широко представлені в обласній, міських, районних, сільських Радах народних депутатів [6, арк. 217].

Процеси суверенізації УРСР створили передумови для формування нових національно-культурних товариств. Так, 5 жовтня 1991 р. було засновано Демократичну Спілку угорців України, головою якої обрано народного депутата України М.М. Товта [7, арк. 154]. На початок 1995 р. в області вже діяло 13 національно-культурних товариств [6, арк. 217]. Проте початок консолідації угорських товариств припадає на середину 1990-х рр. У 1991 р. Товариство угорської культури Закарпаття, товариства угорської культури Львівщини та Київське об'єднання угорців утворили Демократичну спілку угорців України (ДСУУ). Об'єднавчого характеру набула установча конференція 4 лютого 1995 р., на якій Закарпатські угорські організації (Товариство угорської інтелігенції, товариство угорської культури Берегівщини, Ужгородське товариство угорців, Свалявський угорський культурний союз, Печівське угорське культурне товариство та Мукачівський літературно-просвітницький клуб ім. Ференца Ракоці) об'єдналися у Форум угорських організацій Закарпаття на чолі з Арпадом Далмаї. На форумі 9 березня 1996 р. у Львові до ДСУУ було прийнято Форум угорських організацій Закарпаття та Товариство угорської інтелігенції Закарпаття. Головою спілки було обрано М.М. Товта [8, арк. 160].

Проте з другої половини 1995 р. керівники окремих товариств, фальсифікуючи факти, почали подавати неправдиву інформацію щодо стану справ по задоволенню запитів національних меншин, виступаючи з заявами сепаратистського характеру. Так, один з лідерів Товариства угорської культури Ш. Мілошван у своїх виступах піддав критиці нормативно-правову базу України, яка регулює міжнаціональні відносини в державі, закликав до територіальної автономії. Більше того, Статут і політична платформа Форуму Угорських організацій Закарпаття (ФУОЗ) містили вимоги про надання автономії районам компактного проживання угорців у Закарпатті. Окрім цього, голова Соціально-культурної асоціації закарпатських румун Васіле Маріне в інтерв'ю бухарестській газеті «Румунул» заявляв, що влада України проводить політику денаціоналізації. На його думку, єдиний порятунок румунів – у створенні територіально-адміністративного округу [9, арк. 217]. Така діяльність товариств матеріально та морально підтримувалася з боку окремих політичних і бізнесових кіл сусідніх держав (Словаччина, Угорщина, Румунія), а також представників радикальних «лівих» і «правих» політичних груп інших областей України [10, арк. 221 а].

Ці тенденції змусили Міністерство у справах національностей провести у січні 1995 р. в Ужгороді регіональний семінар відповідних працівників облвиконкомів та керівників національно-культурних товариств західних областей України. На ньому товариства були ознайомлені з практикою роботи місцевих органів влади по задоволенню культурно-освітніх потреб національних меншин [9, арк. 217].

Окрім того, з метою регулювання міжнаціональних відносин на середину 1995 р. при Закарпатській обласній державній адміністрації вже функціонувало управління у справах національностей, міграції та конфесій. В обласній та окремих міських і районних Радах діяли депутатські комісії з міжнаціональних відносин. Вони активно піднімали питання про участь у їх роботі представників від національних меншин. Зокрема, Управлінням у справах національностей, міграції та конфесій облдержадміністрації ще у 1994 р. була підготовлена Доповідна записка «Про національний склад депутатів, виконавчих комітетів, керівників обласної, районних, міських, сільських, селищних і міських районного підпорядкування Рад народних депутатів, працівників органів державного управління обласного, районного і міського рівнів» для врахування у вирішенні кадрових питань. Більше того, з метою вироблення узгодження пропозицій з питань задоволення культурно-освітніх і духовних потреб етнічних груп при обласній Раді народних депутатів було створено Дорадчу раду [11, арк. 169-171]. Така система державних органів значно впливала на вирішення міжнаціональних відносин в області.

Відповідно до Закону України «Про національні меншини в Україні» представники угорської національної меншини на рівних підставах обиралися до органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Так, у 1997 р. серед 59 депутатів Закарпатської облради 9 депутатів – угорці, із 347 депутатів районних Рад – 49 угорців, з 50 депутатів міських Рад – 3 депутати угорці, із 4304 депутатів сільських, селищних і міських Рад районного підпорядкування – 611 депутатів – угорці [12, арк. 114].

Водночас на Закарпатті існували організації, які дестабілізували ситуацію в регіоні. Зокрема, 1 листопада 1995 р. в області вже було зареєстровано 15 національно-культурних товариств. Проте, поряд із зареєстрованими громадськими об'єднаннями національних меншин в області заявили про своє існування ще 8 об'єднань. Товариству підкарпатських русинів, Закарпатському угорському педагогічному товариству, Закарпатській спілці угорських скаутів та Незалежному культурно-освітньому товариству німців «Надія» в реєстрації було відмовлено у зв'язку з тим, що подані Статути не відповідали вимогам чинного законодавства України [11, арк. 172]. Ігноруючи свої програмні і статутні положення, ці товариства тяжіли до політичної діяльності. Так, наприклад, незареєстроване Товариство підкарпатських русинів поширювало послання та звернення у різні інстанції, які зводилися до перегляду і денонсації договорів між Чехословаччиною і Радянським Союзом, повернення автономного статусу Закарпатській області і її історичної назви «Підкарпатська Русь», повернення корінним закарпатцям національності русин [11, арк. 173]. Подібна риторика спостерігалася і з боку Товариства угорської культури Закарпаття. Зокрема, мало місце ігнорування державної символіки при проведенні окремих масових заходів. Більше того, керівництво цього товариства в своїх заявах ставило питання про надання національно-територіальної автономії для угорського населення та створення окремої обласної управлінської структури для шкіл з угорською мовою навчання.

Прояви сепаратизму спостерігалися і 15 травня 1993 р. в Мукачеві на звітно-виборчій конференції неперереєстрованого «Общества подкарпатских русинов», де було обрано «Временное правительство Подкарпатской Руси». До його складу увійшли не лише громадяни України, а й Словаччини та Угорщини. Їхню діяльність підтримали й члени «Демократичного конгресу України», які виступали із заявами про «геноцид» русинів та вимогами покарати уряд і парламент України «за їхній націонал-фашизм». Зокрема, вимагали від державної влади Закарпаття, Президента та ВРУ відновлення автономної республіки «Подкарпатская Русь», які також неодноразово зверталися до Президента Росії та різних міжнародних організацій за підтримкою у здійсненні цих намірів [9, арк. 218].

У другій половині 1990-х рр. компартійні працівники заснували ще й «Русинське научно-просвітительське общество», яке очолив директор інституту Карпатики при Ужгородському університеті доц. М. Макара. Діяльність цього товариства активно підтримувало православне «Общество Кирилла и Мафодія» (московського патріархату) на чолі зі священником Д. Сидором [13, арк. 239].

Водночас політичне русинство було спричинене рядом соціально-економічних і політичних чинників. Перші були пов'язані з прагненням закарпатської інтелігенції зупинити падіння життєвого рівня населення та нищення природних багатств краю, зі сподіваннями перетворення Закарпаття в один з курортних і туристичних центрів Європи. Відсутність для цього в Україні відповідних економічних можливостей та невідповідна політика Києва підштовхували частину місцевої інтелігенції до політичного сепаратизму. Небезпека полягала у тому, що економічне становище населення регіону після проголошення незалежності України погіршувалося, що нерідко бачилося тут як наслідок несправедливої політики Центру до Закарпаття. Тому значна частина населення ставилася до проявів сепаратизму лояльно. Другою групою чинників, які впливали на політизацію русинів, стала зовнішня підтримка, що полягала в існуванні політичних сил у ряді сусідніх держав, зацікавлених у дестабілізації ситуації на Закарпатті з перспективою від'єднання регіону від України [14, арк. 32]. Поряд із цим, частина місцевих чиновників

і еліти сподівалася підвищити свій соціальний престиж шляхом зміни політичного статусу Закарпаття (адже за переписом 1989 р. тут нараховувалося 977 тис. русинів) [14, арк. 33].

З метою запобігання подальшої політизації русинства на Закарпатті у 1996 р. Держкомнацміграції підготувало «План заходів щодо розв'язання проблем українців-русинів». У 1996 р. в регіональній пресі, зокрема газеті «Подкарпатська Русь», що була провідником політичного русинства на Закарпатті, а також в окремих зарубіжних ЗМІ почали з'являтися статті, в яких свідомо перекичувалася суть і мета Плану. В мас-медіа подавалася інформація, що діяльність Держкомнацміграції спрямована на знищення самобутності автохтонного українського населення Закарпаття [15, арк. 99].

Новим поштовхом до активізації політичної діяльності русинів стало проведення у січні 1999 р. Всеукраїнського перепису населення, а також наміри Світової координаційної ради русинів провести свій 5-й Всесвітній Конгрес у травні 1999 р. у Закарпатті [16, арк. 182]. 4-7 вересня 1998 р. у м. Ужгород відбувся міжнародний семінар «Міжетнічні відносини в Закарпатті», на якому представники Світової Координаційної Ради і так званого «Тимчасового уряду Подкарпатської Русі» виступали з антиукраїнськими та антидержавницькими заявами, виражаючи волю всіх закарпатських українців. Зокрема, у винесених на обговорення семінару «Пропозиціях Демократичної ліги національностей Закарпаття до підсумкового документа міжнародної конференції» містилися такі вимоги: «осудить вопиющие факты нарушения Украиной положений Всеобщей Декларации прав человека на исторической Подкарпатской Руси (ныне Закарпатская область Украины)»; «осудить факты ущемления официальными властями Украины неотъемлемых и признаваемых во всем цивилизованном мире прав национальных меньшинств, которые почти полностью бесправны на исторической Подкарпатской Руси и подвергаются насильственной украинизации». Серед учасників семінару поширювалася заява так званого «Временного правительства Подкарпатской Русі», підписана його «міністром закордонних справ» Т. Ондиком, в якій Урядові України пропонувалося: «согласовать с Временным Правительством Подкарпатской Руси строки проведения переговоров о разработке договора о размежевании полномочий и функций государственных (Украина) и республиканских (Подкарпатская Русь) органов власти. Назначить лица, уполномоченных вести переговоры» [15, арк. 100].

На п'ятому Світовому конгресі русинів у 1999 р. в Ужгороді передбачалося проголосити декларацію про окремих русинський народ, окрему русинську мову та вимогу територіальної автономії [17, арк. 6]. Підтвердженням цього є вимоги, висунуті делегацією русинських організацій на зустрічі з Головою Держкомнацміграції, яка відбулася 8 лютого 1999 р., а також «Декларація підкарпаторусинських організацій про повернення Закарпаттю статусу автономної республіки у складі України», оприлюднена на прес-конференції оргкомітету конгресу 15 лютого 1999 р. Зокрема, під час зустрічі в Держкомнацміграції делегація русинських організацій повторила відомі вимоги щодо визнання й узаконення національності «русини» та включення її до переліку національностей під час наступного перепису населення 2001 р., а також стосовно створення в Закарпатській області русинської автономії [18, арк. 50-51]. Більше того, до участі у конгресі пропонувалося залучати й представників вищих органів державної влади. Участь в конгресі органів державної влади означала б фактичне визнання Україною правомірності зазначених декларацій. Тим більше, що лідери русинства відмовились від розпуску так званого Тимчасового уряду Підкарпатської Русі, який очолював І. Туряниця. Поряд із цим Закарпатська обласна держадміністрація висловила позицію не брати участі, не сприяти і не фінансувати цей конгрес [17, арк. 6].

З метою недопущення подальшої політизації русин 17 червня 1999 р. відбулася зустріч керівників Закарпатської обласної державної адміністрації з головами національно-культурних товариств області, в ході якої піднімалася й проблема русинів. Начальник управління у справах національностей та міграції облдержадміністрації М. Черепаня

підкреслив у своєму виступі на зустрічі, що проблеми русинства штучно підігриваються як в середині країни, так і зовні, та що необхідно вирішити ці питання. Начальник управління етнонаціональних процесів та у справах національних меншин В. Гажаман взяв участь у V Світовому конгресі русинів, який відбувся 24-27 червня 1999 р. [19, арк. 63].

Основні вимоги учасників були висунуті у Зверненні V Світового конгресу русинів до органів державної влади. Вони полягали в «офіційному визнанні русинської національності», «забезпеченні доступу русинських організацій, на рівні з організаціями інших національних меншин України, до державних ЗМІ», «введенні у шкільні програми вивчення елементів русинської історії, фольклору, літератури та рідної мови», «відкритті при Ужгородському державному університеті кафедри русинської мови і літератури» [20, арк. 181].

Отже, національні меншини Закарпаття 1990-х рр. відігравали помітну роль у політичному житті регіону. Демократизація українського суспільства після здобуття незалежності спричинила активізацію громадсько-політичної діяльності національних меншин Закарпаття. Позитивним явищем процесів суверенізації України стало створення нових національно-культурних товариств національних меншин регіону. Проте політизація деяких громадсько-культурних товариств національних меншин тяжіла до сепаратизму, що в цілому негативно впливало на політичну ситуацію в регіоні, який є невід'ємною частиною Української держави.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Національні меншини України у XX столітті: політико-правовий аспект / М. Панчук, В. Войналович, М. Генік, О. Калакура, В. Котигоренко. – К.: ІПЕІНД, 2000. – 356 с.
2. ЦДАВО, Ф.5252, Оп-1, ОД.ЗБ-95. Довідка про сучасне становище угорської меншини в Україні. Арк. 114-118.
3. ЦДАГО, Ф.1, Опис 32, Справа 2558. Общество венгерской культуры Закарпаття. Береговская районная организация, №16/89. Постановление Пленума. Ковач З., 05.09.1989 г. Политбюро ЦК КПСС г. Москва, Политбюро ЦК КПУ г. Киев. Арк. 155.
4. ЦДАГО, Ф.1, Опис 32, Справа 2558. Общество венгерской культуры Закарпаття. Береговская районная организация, №18/89. Постановление Пленума. Ковач З., 05.09.1989 г. Выписка из Протокола №4. Арк. 156.
5. ЦДАГО, Ф.1, Оп. 32, Спр. 2746. ЦК КПУ. Інформація про вибори народних депутатів УРСР та депутатів місцевих Рад народних депутатів Закарпатської області. 4 березня 1990 року. 11.03.1990. Арк. 41-44.
6. ЦДАВО, Ф.5252, Оп-1, ОД.ЗБ-54. 24.05.5., 9-312/1, 1-15/1009 від 12.05.95 Адміністрація Президента України. Арк. 216-219.
7. ЦДАВО, Ф.5252, Оп-1, ОД.ЗБ-97. Довідка про діяльність Всеукраїнських громадських об'єднань національних меншин України, запрошених для участі у зустрічі з Президентом України. Арк. 151-155.
8. ЦДАВО, Ф.5252, Оп-1, ОД.ЗБ-70. Довідка про сучасне становище угорської меншини в Україні. Арк. 158-160.
9. ЦДАВО, Ф.5252, Оп-1, ОД.ЗБ-54. 24.05.5., 9-312/1, 1-15/1009 від 12.05.95 Адміністрація Президента України. Арк. 216-219.
10. ЦДАВО, Ф.5252, Оп-1, ОД.ЗБ-54. ГЛАВА АДМІНІСТРАЦІЇ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ 12.05.95 № 1-15/1009 Міністерство закордонних справ України, Міністерство України у справах національностей, міграції і культів, Міністерство економіки України. Арк. 221 а.
11. ЦДАВО, Ф.5252, Оп-1, ОД.ЗБ-53. ІНФОРМАЦІЯ. Про хід виконання Закону «Про національні меншини в Україні» в Закарпатській області. Арк. 169-174.
12. ЦДАВО, Ф.5252, Оп-1, ОД.ЗБ-95. Довідка про сучасне становище угорської меншини в Україні. Арк. 114-118.
13. ЦДАВО, Ф.5252, Оп-1, ОД.ЗБ-106. УНРЗ. Українська народна рада Закарпаття № 054 від 31.05.1998 р. Заява Об'єднання демократичних партій і громадських організацій області Українська Народна Рада Закарпаття з приводу нового штабу міжнародних та внутрішніх антиукраїнських сил на Українському Закарпатті. Арк. 238-241.

14. ЦДАВО, Ф.5252, Оп-1, ОД.ЗБ-73. ДОВІДКА Про політичне русинство. Арк. 30-38.
15. ЦДАВО, Ф.5252, Оп-1, ОД.ЗБ-112. Довідка про політичне русинство (історичний екскурс та сучасні тенденції). Арк. 96-102.
16. ЦДАВО, Ф.5252, Оп-1, ОД.ЗБ-106. Довідка про соціально-економічну та суспільно-політичну ситуацію в Закарпатській області. Станом на 1 липня 1998 року. Арк. 171-182.
17. ЦДАВО, Ф.5252, Оп-1, ОД.ЗБ-119. Пропозиції Держкомнацміграції України щодо шляхів вирішення русинської проблеми. Арк. 4-8.
18. ЦДАВО, Ф.5252, Оп-1, ОД.ЗБ-119. Державний комітет України у справах національностей та міграції. 02.03.1999 № 13-383/10. Віце-прем'єр-міністрові України В.А. Смолію. Про проведення V Світового конгресу русинів. Арк. 50-51.
19. ЦДАВО, Ф.5252, Оп-1, ОД.ЗБ-122. Державний комітет України у справах національностей та міграції. 15.07.1999 р. № 13-1402/10 на № 24343/2 від 01.02.99 р. Кабінет Міністрів України. Арк. 63.
20. ЦДАВО, Ф.5252, Оп-1, ОД.ЗБ-122. Інформація Держкомнацміграції України щодо звернення V Світового конгресу русинів до органів державної влади. Арк. 179-182.

REFERENCES

1. Natsionalni menshyny Ukrainy u KhKh stolitti: polityko-pravovyi aspekt / M. Panchuk, V. Voinalovych, M. Henyk, O. Kalakura, V. Kotyhorenko. – K.: IPEIND, 2000. – 356 s.
2. TsDAVO, F.5252, Op-1, OD.ZB-95. Dovidka pro suchasne stanovyshe uhorskoï menshyny v Ukraini. Ark. 114-118.
3. TsDAGO, F.1, Opis 32, Sprava 2558. Obshchestvo vengerskoy kultury Zakarpattia. Beregovskaya rayonnaya organizatsiya, №16/89. Postanovlenie Plenuma. Kovach Z., 05.09.1989 g. Politbyuro TsK KPSS g. Moskva, Politbyuro TsK KPU g. Kiev. Ark. 155.
4. TsDAGO, F.1, Opis 32, Sprava 2558. Obshchestvo vengerskoy kultury Zakarpattia. Beregovskaya rayonnaya organizatsiya, №18/89. Postanovlenie Plenuma. Kovach Z., 05.09.1989 g. Vypiska iz Protokola №4. Ark. 156.
5. TsDAHO, F.1, Op. 32, Spr. 2746. TsK KPU. Informatsiya pro vybory narodnykh deputativ URSR ta deputativ mistsevykh Rad narodnykh deputativ Zakarpatskoi oblasti. 4 bereznia 1990 roku. 11.03.1990. Ark. 41-44.
6. TsDAVO, F.5252, Op-1, OD.ZB-54. 24.05.5., 9-312/1, 1-15/1009 vid 12.05.95 Administratsiya Prezydenta Ukrainy. Ark. 216-219.
7. TsDAVO, F.5252, Op-1, OD.ZB-97. Dovidka pro diialnist Vseukrainskykh hromadskykh ob'iednan natsionalnykh menshyn Ukrainy, zaprosheynykh dlia uchasti u zustrichi z Prezydentom Ukrainy. Ark. 151-155.
8. TsDAVO, F.5252, Op-1, OD.ZB-70. Dovidka pro suchasne stanovyshe uhorskoï menshyny v Ukraini. Ark. 158-160.
9. TsDAVO, F.5252, Op-1, OD.ZB-54. 24.05.5., 9-312/1, 1-15/1009 vid 12.05.95 Administratsiya Prezydenta Ukrainy. Ark. 216-219.
10. TsDAVO, F.5252, Op-1, OD.ZB-54. HLAVA ADMINISTRATsii PREZYDENTA UKRAINY 12.05.95 № 1-15/1009 Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrainy, Ministerstvo Ukrainy u spravakh natsionalnostei, mihratsii i kultiv, Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. Ark. 221 a.
11. TsDAVO, F.5252, Op-1, OD.ZB-53. INFORMATsii. Pro khid vykonannia Zakonu «Pro natsionalni menshyny v Ukraini» v Zakarpatskii oblasti. Ark. 169-174.
12. TsDAVO, F.5252, Op-1, OD.ZB-95. Dovidka pro suchasne stanovyshe uhorskoï menshyny v Ukraini. Ark. 114-118.
13. TsDAVO, F.5252, Op-1, OD.ZB-106. UNRZ. Ukrainska narodna rada Zakarpattia № 054 vid 31.05.1998 r. Zaiava Ob'iednannia demokratychnykh partiï i hromadskykh orhanizatsii oblasti Ukrainska Narodna Rada Zakarpattia z pryvodu novoho shtabu mizhnarodnykh ta vnutrishnikh antyukrainskykh syl na Ukrainskomu Zakarpatti. Ark. 238-241.
14. TsDAVO, F.5252, Op-1, OD.ZB-73. DOVIDKA Pro politychne rusynstvo. Ark. 30-38.
15. TsDAVO, F.5252, Op-1, OD.ZB-112. Dovidka pro politychne rusynstvo (istorychni ekskurs ta suchasni tendentsii). Ark. 96-102.
16. TsDAVO, F.5252, Op-1, OD.ZB-106. Dovidka pro sotsialno-ekonomichnu ta suspilno-politychnu sytuatsiiu v Zakarpatskii oblasti. Stanom na 1 lypnia 1998 roku. Ark. 171-182.

17. TsDAVO, F.5252, Op-1, OD.ZB-119. Propozytsii Derzhkomnatsmihratsii Ukrainy shchodo shliakhiv vyrishennia rusynskoi problemy. Ark. 4-8.

18. TsDAVO, F.5252, Op-1, OD.ZB-119. Derzhavnyi komitet Ukrainy u spravakh natsionalnostei ta mihratsii. 02.03.1999 № 13-383/10. Vitse-prem'ier-ministrovi Ukrainy V.A. Smoliiu. Pro provedennia V Svitovoho konhresu rusyniv. Ark. 50-51.

19. TsDAVO, F.5252, Op-1, OD.ZB-122. Derzhavnyi komitet Ukrainy u spravakh natsionalnostei ta mihratsii. 15.07.1999 r. № 13-1402/10 na № 24343/2 vid 01.02.99 r. Kabinet Ministriv Ukrainy. Ark. 63.

20. TsDAVO, F.5252, Op-1, OD.ZB-122. Informatsiia Derzhkomnatsmihratsii Ukrainy shchodo zvernennia V Svitovoho konhresu rusyniv do orhaniv derzhavnoi vldy. Ark. 179-182.

Коцур В. Общественно-политическая деятельность национальных меньшинств Закарпатья в 1990-х гг.

В статье делается попытка раскрыть некоторые аспекты политической активности национальных меньшинств Закарпатья в 90-х гг. XX в. Политическая ситуация в конце 1980-х гг. повлияла на национальные меньшинства УССР, активизировала их политическую и общественную деятельность.

Доказано, что политическое русинство было вызвано рядом социально-экономических и политических факторов, связанных с желанием закарпатской интеллигенции остановить падение жизненного уровня населения и уничтожения природных богатств региона.

Активизация общественно-политической деятельности национальных меньшинств Закарпатья была вызвана демократизацией украинского общества после получения независимости. Позитивным аспектом процессов суверенизации Украины стало основание новых национально-культурных обществ национальных меньшинств региона. Но политизация некоторых общественно-культурных обществ национальных меньшинств тяготела к сепаратизму, что в целом негативно влияло на политическую ситуацию в регионе, который является неотъемлемой частью Украинского государства.

Ключевые слова: Закарпатье, венгерское национальное меньшинство, общественно-политические организации, русины.

Kotsur V. Socio-political activity of national minorities of Zakarpattia in the 1990s.

An attempt is made in this research to reveal some activities of national minorities of Zakarpattia in the 1990s. Democratization of Ukrainian society after gaining its independence caused activation of socio political activity of national minorities in Zakarpattia.

It is established that political Rusyn process was caused by numerous socio-economic and political factors related to the intention of Zakarpattia intellectuals to cease the fall of population's lifespan level and destroying natural treasures of that region.

Democratization of Ukrainian society after gaining its independence caused activation of socio political activity of national minorities in Zakarpattia. Positive occurrence of Ukraine sovereignization processes was the creation of new national and cultural communities of national minorities in Zakarpattia. But politicizing of some of the civil and cultural communities of national minorities tended to separatism that on the whole had a negative influence on political situation in region which is an integral part of Ukraine.

Keywords: Zakarpattia, the Hungarian national minority, socio-political organizations, Rusyns.

Одержано 3.04.2015.